

POSTANOWIENIE

Dnia 11 sierpnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący)

SSN Iwona Koper

SSN Barbara Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa B. Z., L. P. i J. P.

przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie X.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 11 sierpnia 2010 r.,

zażalenia powodów na postanowienie Sądu Apelacyjnego z dnia 8 kwietnia 2010 r.,

sygn. akt I ACo (...),

- 1. oddala zażalenie,**
- 2. zasądza od każdego z powodów na rzecz Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwoty po 100 zł (sto złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 11 września 2009 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację powodów B. Z., L. P. i J. P. od wyroku Sądu Okręgowego w W. oddalającego powództwo o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody X. na rzecz każdego z powodów kwot po 659 297 zł z odsetkami tytułem odszkodowania za utratę prawa własności lokali oraz działki gruntu o powierzchni 409 m² położonych przy ul. G. w W. Oddalając apelację Sąd nie obciążył powodów kosztami postępowania apelacyjnego,

uznając, że ze względu na charakter sprawy, która stanowi refleks nieuregulowanych zaszłości historycznych i prawnych, oraz na wiek powodów i ich sytuację materialną, uzasadniająca przyznanie im zwolnienia od kosztów sądowych, zachodzą podstawy do zastosowania art. 102 k.p.c.

Na skutek zażalenia pozwanego, Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 11 lutego 2010 r. uchylił zawarte w powołanym wyroku postanowienie o kosztach procesu i przekazał sprawę w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy podzielił pogląd, że sprawa stanowi „refleks nieuregulowanych zaszłości historycznych i prawnych”, zauważył jednak, że jest ona jedną z licznych spraw toczących się na podstawie takiego samego lub zbliżonego stanu faktycznego oraz takiego samego stanu prawnego i dlatego nie ma charakteru sprawy precedensowej, co mogłoby uzasadniać zastosowanie art. 102 k.p.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1973 r., I PR 188/73, OSNC 1974, nr 3, poz. 59). Stwierdził, że wiek strony będącej osobą fizyczną sam przez się nie jest okolicznością stanowiącą „wypadek szczególnie uzasadniony” w rozumieniu art. 102 k.p.c. Podobnie zwolnienie od kosztów sądowych nie oznacza automatycznie, że zachodzi wypadek pozwalający na zastosowanie tego przepisu. W związku z sytuacją materialną powodów Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na dwie kwestie. Po pierwsze, podkreślił, że powodowie nie zostali w całości zwolnieni od kosztów sądowych w postępowaniu apelacyjnym, zwolnienie bowiem powodów B. Z. i L. P. obejmowało jedynie zwolnienie od opłaty od apelacji i innych opłat w tym postępowaniu, a powód J. P. postanowieniem Sądu Okręgowego z dnia 3 marca 2009 r. został zwolniony od kosztów sądowych częściowo, tj. od opłaty od apelacji. Po drugie, stwierdził, że w aktach sprawy znajdują się materiały pozwalające na przynajmniej częściową ocenę i ustalenie sytuacji materialnej powodów. Są to oświadczenia dołączone do wniosków o zwolnienie od kosztów sądowych, obejmujące dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. W szczególności z oświadczeń złożonych przez powoda J. P. wynika, że w żadnym razie jego sytuacji materialnej nie można uznać za trudną.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 8 kwietnia 2010 r. zasądził od każdego z powodów na rzecz pozwanego Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej kwoty po 1 800 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego i po 200 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego; poza

tym nakazał pobrać od każdego z powodów na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego kwoty po 18 zł z tytułu nieuiszczonej opłaty od zażalenia.

Rozważając możliwość przyjęcia za podstawę orzeczenia o kosztach procesu art. 102 k.p.c., Sąd Apelacyjny stwierdził, że charakter sprawy nie ma przesądzającego znaczenia, ponieważ nie ma ona charakteru precedensowego. Podobnie wiek powodów nie usprawiedliwia odstąpienia od wyrażonej w art. 98 § 1 k.p.c. zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Za przyjęciem, że zachodzi „wypadek szczególnie uzasadniony” w rozumieniu art. 102 k.p.c. nie przemawia również sytuacja materialna powodów. Powódka B. Z. jest współwłaścicielką działki rekreacyjnej o pow. 903 m² z domkiem kempingowym, mieszkania spółdzielczego o pow. 50,60 m² i – co szczególnie istotne – ma oszczędności na rachunku bankowym w wysokości 12 374 zł. Powód L. P. utrzymuje się z renty w wysokości 3 000 zł i ma 9 000 zł oszczędności. Z kolei powód J. P. jest właścicielem drewnianego domku jednorodzinny oraz trzech domów na wynajem, posiada w funduszu emerytalnym pracowników wyższych uczelni kwotę 80 000 \$, a ponadto otrzymuje kwoty: 21 516 \$ rocznie z federalnego funduszu świadczeń społecznych i 23 196 \$ rocznie z funduszu emerytowanych pracowników uniwersyteckich.

Uznając, że nie ma podstaw do zastosowania art. 102 k.p.c., Sąd Apelacyjny, zgodnie z art. 98 k.p.c. i art. 11 ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.), zasądził w równych częściach od każdego z powodów koszty postępowania apelacyjnego i zażaleniowego w wysokości wynikającej z § 6 pkt 7 w związku z § 13 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.), i zgodnie z art. 113 ust. 1 w związku z art. 19 ust. 3 pkt 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), pobrał na rzecz Skarbu Państwa nieuiszczoną opłatę od zażalenia.

W zażaleniu na to postanowienie powodowie zarzucili Sądowi Apelacyjnemu naruszenie art. 102 w związku z art. 98 § 1 i art. 99 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że w sprawie nie zachodzi „wypadek szczególnie uzasadniony”, pozwalający na nieobciążenie ich w ogóle kosztami. Podkreślili, iż Sąd pominął aspekt związany z zasadą sprawiedliwości, powodowie bowiem, jako potomkowie dawnych właścicieli wyzutyk z własności w wyniku bezprawnych działań organów władzy, nie dość, że nie

otrzymali żadnej rekompensaty, to dodatkowo ponieśli koszty prawników, których utrzymują z własnych podatków. Zarzucili ponadto, że ich sytuacja materialna uległa pogorszeniu, gdyż powódka B. Z. ponosi znaczne wydatki związane z chorobą męża i musi mieć choćby nikłą rezerwę na wypadek pogorszenia stanu jego zdrowia, powód L. P. jest inwalidą pierwszej grupy i również ponosi wydatki związane z leczeniem, a powód J. P. wobec niemożności wynajęcia i sprzedaży domów ponosi znaczne wydatki związane z ich utrzymaniem. W konkluzji żalący wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 102 k.p.c., w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przytoczony przepis, stanowiący wyjątek od wyrażonej w art. 98 § 1 k.p.c. zasady odpowiedzialności za wynik procesu, nie podlega wykładni rozszerzającej. Art. 102 k.p.c. nie konkretyzuje pojęcia „wypadków szczególnie uzasadnionych”, dlatego ustalenie, czy w sprawie zachodzi taki wypadek zależy od oceny sądu, ocena ta musi jednak uwzględniać wszystkie okoliczności, które mogą mieć wpływ na jej podjęcie. Do okoliczności takich należą zarówno fakty związane z przebiegiem procesu, jak i niezwiązane z samym procesem, lecz z sytuacją życiową i materialną strony przegrywającej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1973 r., I PR 188/73, OSNCP 1974, nr 3, poz. 59 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 1973 r., II CZ 210/73, nie publ., z dnia 26 listopada 2009 r., III CZ 51/09, nie publ., z dnia 4 lutego 2010 r., IV CZ 2/10, nie publ., z dnia 22 kwietnia 2010 r., II CZ 22/10, nie publ. i z dnia 21 lipca 2010 r., III CZ 21/10, nie publ.).

W zażaleniu żalący powracają do podnoszonych wcześniej argumentów w postaci szczególnego charakteru sprawy, która – ich zdaniem – nie jest zwykłą sprawą o odszkodowanie, stanowi bowiem próbę poszukiwania choćby częściowej rekompensaty za niezgodne z prawem działania organów władzy, w wyniku których ich poprzednicy prawni zostali wyzuci z własności nieruchomości. Nie negując trafności spostrzeżenia, że sprawa stanowi „refleks nieuregulowanych zaszłości historycznych i prawnych”, trzeba zauważyć, że argument ten został już poddany ocenie Sądu Najwyższego. Podkreślane przez żalących źródło roszczenia odszkodowawczego nie zmienia oceny, że sprawa nie jest sprawą precedensową, lecz jedną z wielu spraw toczących się na podstawie takiego samego lub zbliżonego stanu faktycznego i tego samego stanu prawnego. Charakter sprawy sam przez się nie przemawia więc za

przyjęciem, że zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, o którym mowa w art. 102 k.p.c.

Sytuacja życiowa i materialna strony przegrywającej może uzasadniać odstępstwo od zasady odpowiedzialności za wynik procesu, jeżeli jest tak dalece trudna, że uniemożliwia jej pokrycie kosztów należnych przeciwnikowi. Żalący nie wykazali aż tak trudnej sytuacji materialnej, która sama przez się mogłaby uzasadniać odstąpienie od obciążenia ich w ogóle kosztami. Poza tym żalący pomijają okoliczność, że należne stronie pozwanej – zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu – koszty zarówno postępowania apelacyjnego, jak i zażaleniowego zostały przez Sąd Apelacyjny zasądzone według stawek minimalnych.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy na zasadzie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie, postanawiając o kosztach postępowania zażaleniowego po myśli art. 98 § 1 i 3 oraz art. 99 w związku z art. 391 § 1, art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c.